

навчання : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Оршанський Леонід Володимирович ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2009. – 41 с.

В статье рассматриваются возможности использования бросовых материалов учениками начальной школы с целью расширения и увеличения разнообразия видов деятельности на уроках трудового обучения. Доступность и разнообразие бросовых материалов за формой, цветом, материалом раскрывают новые возможности перед младшими школьниками в плане развития творческих способностей. Работа с бросовыми материалами дает возможность, уменьшив репродуктивно-исполнительные виды работ с традиционными материалами, преобразовать в творческую креативную деятельность учащихся начальных классов, которая основана на создании нового оригинального продукта с использованием новых материалов и средств деятельности.

Дальнейшие исследования работы с бросовым материалами в плане стимулирования творческих способностей младших школьников может быть направлена в развитие начальной дизайнерской деятельности.

Ключевые слова: бросовые материалы, творчество, творческие способности, творческая деятельность, творческая личность, младшие школьники.

The article reveals the possible use of waste materials at labor lessons by pupils of elementary school in order to develop and diversify their activities. The accessibility and diversity of waste materials according to their form, colour and material give new opportunity for young pupils to develop their creativity, as far as the products made of waste materials can be very varied. Dealing with waste materials can reduce reproductive and executive types of jobs with traditional materials and turn them into creative activity of primary school pupils. This activity is based on creating a new original product with the usage of new items and means of activities. The article gives the division of creative abilities by component composition and the division of socially significant qualities associated with creative activity and creative personality.

The article represents schematic plan analysis and the acquaintance with the properties of waste materials, that contribute to the understanding of the usage and selection of the optimal waste materials in wares. It is important to develop in young school children the ability to analyze and synthesize the form of waste materials, to develop spatial imagination and individual creative abilities.

The ability to select the materials, handle the forms and combine them into the products enabled the younger students to improve the quality of the performed work for by 34 %. The number of students who could fully completed the work increased by 34%, and to show imagination and creativity could 66% of students. While working on this method significantly decreased (about 50%) the consumption of materials due to the fact that students choosed the right materials, analyzed the forms and used creative approach to the manufacture of the products.

We have shown that the expression of creativity increases in the process of collective tasks that encourage students to improvement and implementation of a new tasks.

Practical significance of the work with waste materials in the process of stimulating creative activity lies in the fact that all these types of work can be incorporated into training programs.

Further investigation of waste materials in term of stimulating creative abilities of younger pupils can be directed on the development of the design activity.

Key words: waste materials, creation, creative abilities, creative activity, creative person, young school children.

УДК 371.217.011.3.061:36

Фенчак Любов Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет,
Шпеник Тетяна Емілівна,
студентка,
Мукачівський державний університет

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Стаття присвячена проблемі формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу. Обґрунтовано зміст превентивного виховного середовища, в основі якого лежать завдання попередження негативних проявів у поведінці учня, збереження й зміцнення його здоров'я, надання педагогічної підтримки й допомоги у подоланні життєвих труднощів. У статті представлено технологію моделювання виховної системи з профілактики негативних проявів у поведінці молодших школярів.

Ключові слова: загальноосвітній навчальний заклад, превентивне виховання, здоровий спосіб життя, відповідальність, виховна система школи.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку особливій актуальності набуває проблема запобігання і подолання негативних проявів у поведінці дітей, спостерігається тенденція до загострення соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних факторів, які детермінують деструктивну поведінку підростаючої молоді. Основними причинами деструктивної поведінки

школярів є негативні переживання, несформованість у значної частини дітей почуттів терпимості, толерантності, милосердя, честі, совісті, доброти, що викликає у них апатію, відчуття своєї непотрібності, нерозуміння сенсу життя. Деструктивно також впливає на життя дітей залежність від комп'ютерних азартних ігор та Інтернету. Подолати ці причини можливо через удосконалення превентивного виховного середовища у ЗНЗ, яке стане фактором інтегративного впливу на процес розвитку і саморегуляції підростаючого покоління, життєстійкості, життєздатності, життєвої компетентності особистості.

З огляду на вищезазначене, можемо констатувати, що превентивне виховання набуває сьогодні особливої значущості й виникає гостра потреба у переосмисленні його концептуальних засад та визначенні напрямів його розвитку в системі освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчив, що вивчення різних аспектів превентивного виховання здійснювалось багатьма науковцями. Проблема профілактики девіантної поведінки неповнолітніх розроблялась у дослідженнях Т. Алексеєнко, І. Козубовської, В. Оржеховської, О. Максимович, В. Терещенко, Т. Федорченко, Г. Товканець, формування здорового способу життя – у наукових працях С.Кондратюк, С.Свириденко та ін. Ці дослідження об'єднують прагнення авторів розглядати превентивне виховне середовище у ЗНЗ як упорядковану цілісну сукупність організаційно-педагогічних умов, взаємодія й інтеграція яких забезпечує соціально-правову підтримку розкриття внутрішнього потенціалу, духовного розвитку особистості школяра, сприяє виробленню у нього ціннісного ставлення до себе, природи і суспільства [2; 4; 6].

Актуальність проблеми превентивного виховання молодших школярів з одного боку зумовлена суспільною потребою ранньої профілактики відхилень у поведінці дітей, а з іншого – реальними можливостями її успішного здійснення у молодшому шкільному віці – періоді ефективного засвоєння моральних норм і вироблення суспільно схвальних моделей поведінки, формування суб'єктності учня.

Вивчення й аналіз педагогічних досліджень превентивного виховання дають змогу констатувати наявність суперечності між потребою у профілактиці негативних проявів у поведінці учнів молодшого шкільного віку і реальним станом превентивного виховання, відсутністю теоретично обґрунтованих педагогічних умов, за яких організація навчально-виховного процесу у початковій школі сприятиме формуванню в учнів умінь протидіяти негативним впливам соціального оточення. Так, на думку В.Оржеховської, превентивне виховання – це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, формування здорового способу життя, навичок відповідальної поведінки, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, профілактику асоціальних проявів у поведінці дітей, позитивне

бачення життя [4]. Науковець О. Єжова доводить, що система превентивного виховання будується на теоретико-методологічних засадах особистісно орієнтованого гуманістичного підходу до особистості на основі Конвенції про права дитини, інших міжнародних актів і рекомендацій щодо становища дітей і молоді, у відповідності до Національної програми виховання дітей та учнівської молоді, а також до національних програм протидії зловживанню наркотичних засобів, профілактики захворюваності на СНІД, боротьби зі злочинністю тощо [6]. Аналогічні підходи знаходимо і в інших дослідженнях. Проблема соціальної профілактики девіантної поведінки, а саме, корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійно-педагогічного спілкування знайшла своє відображення у працях науковців І. Козубовської та Г. Товканець [2].

У наявних наукових дослідженнях певною мірою вже досліджено зміст превентивного виховання школярів. Водночас ученими ще недостатньо приділено уваги методологічним аспектам формування превентивного виховного середовища у ЗНЗ.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних аспектів формування превентивного виховного середовища в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Результати дослідження. Термін «превентивний», який тлумачиться у довідниковій літературі як профілактичний, розглядається нами як «попереджувальний», «запобіжний», «захисний» і стосується профілактики девіантної поведінки школярів та способу їх життя, що веде до хвороб, знецінення сенсу життя. Досліджуючи дану проблему, нами встановлено такі детермінанти негативних проявів у поведінці школярів: погіршення стану здоров'я учнів та вживання психоактивних речовин, негативний вплив асоціальних груп підліткової субкультури, послаблення виховної функції сім'ї, негативний вплив засобів масової інформації, жорстоке поводження з однокласниками. Подолати ці причини можливо через створення превентивного виховного середовища у ЗНЗ, яке стане фактором інтегративного впливу на процес розвитку і саморегуляції школярів. Під превентивним вихованням у школі розуміємо систему підготовчих та профілактичних дій педагогів, спрямованих на запобігання формуванню в учнів негативних звичок та рис характеру, проявам асоціальної поведінки.

Під час проходження педагогічної практики у ЗНЗ м. Мукачева студентами педагогічного факультету з напрямку підготовки «Початкова освіта» було здійснено спостереження та аналіз організації навчально - виховної роботи у школах, щодо виявлення у її структурі завдань превентивного виховання та їх реалізації у початковій школі. Виявлено, що у ЗНЗ здійснюється просвітницько-виховна робота щодо здорового способу життя. З учнями організовуються тематичні тижні з пропаганди здорового способу життя, усні журнали, зустрічі з медичними працівниками, здійснюється індивідуальна робота з молодшими школярами, схильними до правопорушень, проводяться класні години на теми збереження здоров'я учнів. Молодші школярі беруть

участь у тренінгах, літературно-музичних, спортивних конкурсах, вікторині-конкурсі «Що я знаю про здоровий спосіб життя?», конкурса плакатів, фотографій «Спасибі – ні», що допомагає їм самореалізовуватись та відчути себе причетними до спільної справи.

Однак означені заходи є фрагментарними, немає єдиної системи у роботі з превентивного виховання молодших школярів. Тому, виникає потреба в удосконаленні виховної роботи у початковій школі, так як будь-яка педагогічна ідея може бути успішно реалізована за умови забезпечення системності під час її реалізації. Лише системність, змодельована на науковому рівні, є запорукою успіху в педагогічній діяльності. Тому у ЗНЗ слід особливо ретельно підходити до організації навчально-виховної роботи на засадах системності. Для цього нами досліджені основні принципи, фактори і умови формування превентивного середовища, що створюють об'єктивні можливості розроблення педагогічної системи означеного процесу.

З'ясовано, що основним завданням превентивного виховання є забезпечення виховання в учнів високих моральних рис, які є визначальними у виборі способів їх поведінки. Воно має здійснюватися на основі морально-правових знань, уявлень, поглядів, переконань, почуттів, які склалися в нашому суспільстві й становлять суспільну свідомість, та забезпечувати подолання окремими учнями шкідливих звичок і навичок, що сформувалися внаслідок помилок і недоліків виховання [1;2;3].

Аналіз наукових праць психологів, педагогів, лікарів з досліджуваної проблеми підвів нас до визначення чинників негативної поведінки школярів, що торкається усіх сфер їх соціального функціонування і проявляється вербальною і фізичною агресивністю, негативним ставленням до оточення, нездатністю прогнозувати результати своєї поведінки, слабкою емоційною прихильністю до близьких, низьким рівнем сформованості комунікативних навичок тощо [3;4]. Для фізичного та духовного здоров'я молодших школярів потенційні ризики мають сучасні комп'ютерні ігри, Інтернет, телевідеопродукція з демонструванням жаків, насильства, статевої розпусти. Усе це створює загрозу для соціального та духовного здоров'я молодших школярів.

В основі процесу формування превентивного виховання в школі повинна бути небайдужість до майбутнього життя школяра. І саме це забезпечує взаємини партнерства між усіма учасниками навчально-виховного процесу школи та повагу до особистості дитини. Процес формування превентивного виховного середовища вбачається нами в узгодженій педагогічній активності, спрямованій на актуалізацію соціально значущих цінностей і потреб особистості та дезактуалізацію у свідомості дітей і учнівської молоді цінностей і потреб асоціального характеру. Формуючи превентивне виховне середовище ЗНЗ, педагоги мають враховувати цілі педагогічні (навчального закладу як педагогічної системи) і непедагогічні (тобто цілі самих дітей) та об'єднувати зусилля всіх учасників навчально-виховного процесу — педагогів, батьків, учнів, громади. Основою формування превентивного виховного

середовища загальноосвітнього навчального закладу є педагогічні дії з вивчення, добору, моделювання та використання потенціалів середовища життєдіяльності дитини, обмеження впливу його негативних та посилення позитивних факторів.

Здійснивши аналіз педагогічних досліджень [3,4,7] нами виявлено, що превентивна виховна діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі в умовах соціокультурного середовища передбачає партнерську взаємодію служб у справах дітей, кримінальної міліції, закладів освіти, культури, охорони здоров'я, спорту, громадських організацій та координацію їхніх зусиль щодо вирішення проблем фізичного, психічного, морального, соціального і духовного розвитку дітей; забезпечення умов попередження девіантної поведінки дітей та підлітків, досягнення неперервності та єдності підходів у роботі із цією цільовою групою.

Це досягається превентивною виховною діяльністю і забезпечується системою правового, психолого - педагогічного, соціально - медичного, освітнього та організаційного змісту діяльності ЗНЗ, спрямованого на формування позитивних соціальних установок у молодших школярів, запобігання вживанню психоактивних речовин серед школярів, формуванню навичок безконфліктних відносин в учнівському колективі. Велике значення у формуванні превентивного виховання у початковій школі має розуміння усіма учасниками освітнього середовища ЗНЗ базових принципів формування позитивних моделей поведінки молодших школярів в умовах превентивного виховного середовища, а саме: комплексність, системність, безперервність та практична цілеспрямованість, превентивність, гуманізація взаємин, урахування вікових, індивідуальних особливостей дітей, їхніх інтересів і потреб, діалогова взаємодія та свобода вибору, соціальне партнерство. Стрижнем успішного формування превентивного виховного середовища є партнерська взаємодія, що є дієвим засобом взаємного підвищення виховного потенціалу ЗНЗ і його партнерів: сімей, громадських організацій і закладів та установ системи державної підтримки людини (органи правопорядку, заклади охорони здоров'я, соціальні служби тощо).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи зазначені аспекти робимо висновок, що головним осередком превентивної виховної діяльності є загальноосвітній навчальний заклад як простір спільного буття педагогів, школярів і батьківської громади, в основі якого є утвердження самоцінності дитини, максимального забезпечення її інтересів, ставлення до школярів як стратегічних партнерів, де реалізуються перспективні технології соціального захисту, педагогічної підтримки, соціального, психологічного, медичного супроводу дітей з різними життєвими проблемами. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вироблення нової філософії виховання, підвищення наукового рівня теорії, методології та педагогічної технології превентивного виховання, вдосконалення традиційних і нетрадиційних форм і методів виховання, визначення шляхів посилення

педагогічної майстерності у здійсненні превентивної виховання. роботи, побудові нових стратегій даного напрямку

Список використаних джерел

1. Виховна система загальноосвітнього навчального закладу: контури розвитку / [авт.-уклад.: В. І.Кириченко]. - Т.: Тернограф, 2013- 384 с.
2. Козубовська І. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійно-педагогічного спілкування / І. В.Козубовська, Г. В.Товканець – Ужгород, 1998. – 195 с.
3. Нечволод Л.І. Сучасний словник іншомовних слів /Л.І.Нечволод.- Харків: ПП «Торсінг плюс», 2011.–768 с.
4. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка: навч. пос. / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. - : Київ: ТОВ «Інтерпрінт», 2006. - 284 с.
5. Превентивне виховання учнівської молоді: інноваційні технології / Т. Д. Дем'янюк [та ін.] - Рівне «Волинські обереги», 2006. - 292 с.
6. Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу. / О. О.Єжова та ін.; за заг. ред. В. М. Оржеховської - Кіровоград: Імекс, 2014. - 171 с.

Стаття присвячена проблеме формування превентивной воспитательной среды общеобразовательного учебного заведения. Обосновано содержание превентивной воспитательной среды в основе которой лежат задачи предупреждения негативных проявлений в поведении ученика, сохранения и укрепления его здоровья, оказания педагогической поддержки и помощи в преодолении жизненных трудностей. В статье представлены технологии моделирования воспитательной системы профилактики негативных проявлений в поведении младших школьников.

Ключевые слова: *общеобразовательное учебное заведение, профилактика асоциальных проявлений, здоровый образ жизни, ответственность, личностно ориентированный гуманистические подходы к личности, воспитательная система школы.*

The article deals with the problem of forming a preventive educational environment of an educational institution. Grounded content of preventive educational environment, which is based on the task of preventing negative effects on student behavior, maintaining and improving their health, providing educational support and assistance in overcoming life's difficulties. The article presents the educational simulation technology system for the prevention of negative manifestations in the behavior of younger schoolchildren.

The process of formation of preventive educational environment is of a coherent pedagogical activity, aimed at the actualization of socially important values and needs of the individual and getactualsize in the minds of children and youth the values and needs of the anti-social nature. Preventive educational activities in secondary school in terms of sociocultural environment provides the partnership services for children, institutions of education, culture, health, sports, public organizations and coordinating their efforts to address issues of physical, mental, moral, social and spiritual development of children. Basic principles of formation of positive models of behavior of younger schoolboys in the conditions of preventive educational environment are the complexity, consistency, continuity and practical commitment, prevention, humanization of relations, taking into account age, individual characteristics of children, their interests and needs, dialog interaction, and freedom of choice, social partnership. The core of the successful development of a preventive educational environment is partnership that is an effective means of mutual improvement of the educational potential of the school and its partners: families, community organizations and institutions of the system of state support.

Key words: *secondary schools, prevention of anti-social manifestations, healthy lifestyle, responsibility, and personality oriented humanistic approach to personality, school educational system.*

УДК 372.881.116.12

Хома Ольга Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РОЛЬ УРОКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У ВИХОВАННІ ГУМАННОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розкривається роль уроків літературного читання у вихованні гуманної особистості. Сьогодні змінюється філософія початкової освіти, значить і пріоритети у навчанні української мови та літературного читання. В цьому важливість дослідження. За оновленими програмами з літературного читання частково доповнено перелік творів для опрацювання на уроці. Актуальним залишається проблема виховання гуманної особистості засобом художнього слова. Проаналізовано зміст окремих текстів діючих підручників з літературного читання, їх виховне значення.

Ключові слова: *початкова освіта, літературне читання, гуманізм, гуманні якості, художній твір.*

Постановка проблеми. У період розбудови громадянина України. Виховання починається із Української держави постає завдання сформувати засвоєння молодшими школярами духовних надбань національно свідому особистість, справжнього своєї нації, оволодіння культурою народу, пізнання його